

**Голові разової спеціалізованої
вченої ради PhD 10007
Хмельницького національного університету
д.е.н., професору Марії ДИСІ**

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента – доктора економічних наук, професора, професора кафедри
менеджменту та адміністрування Хмельницького національного університету

ГАВЛОВСЬКОЇ Наталії Іванівни

на дисертаційну роботу **Шевченко Лілії Вікторівни** на тему «Моделювання
процесів управління іноземними інвестиціями», подану до разової спеціалізованої
вченої ради Хмельницького національного університету на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за
спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертації

Однією з ключових умов забезпечення стійкого економічного зростання та інтеграції у світову економіку для України є ефективне залучення і використання іноземних інвестицій. На тлі постійної економічної та політичної турбулентності іноземне інвестування стає не лише джерелом фінансових ресурсів, але й індикатором довіри до державної економічної політики. Тому необхідність вдосконалення механізмів управління процесами іноземного інвестування, зокрема через розробку адекватних моделей оцінювання інвестиційного клімату, обумовлює високу актуальність теми дисертації.

Сучасні підходи до аналізу факторів, що впливають на інвестиційний клімат, здебільшого базуються на кількісних показниках, ігноруючи психологічні аспекти, які формують сприйняття інвестора. Це знижує точність оцінювання та ефективність прийняття управлінських рішень. Розробка моделі, яка дозволяє враховувати як кількісні, так і якісні (в тому числі психологічні) фактори через інструменти теорії нечіткої логіки, є важливим кроком у напрямі модернізації

економічної науки і практики.

З урахуванням стратегічного курсу України на активізацію міжнародного економічного співробітництва та інтеграцію до європейського економічного простору, формування сприятливого інвестиційного клімату є не лише питанням національної безпеки, але й основою для реалізації потенціалу регіонів, підприємств і галузей економіки. Відтак, необхідність гнучких інструментів для оцінювання та прогнозування інвестиційної привабливості є очевидною. Запропонована у дисертації авторська модель з використанням методів нечіткої логіки дає змогу комплексно враховувати множину впливових чинників та адаптуватися до специфіки окремих територій або суб'єктів господарювання.

Дисертація спрямована на вирішення актуального наукового завдання – розробку системи моделювання, яка дозволяє визначити рівень інвестиційного клімату країни, регіону чи підприємства з урахуванням широкого спектра факторів.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано в межах тем, передбачених планами науково-дослідних робіт Хмельницького національного університету Міністерства освіти і науки України: держбюджетної теми: «Моделювання стратегій безпечного розвитку інноваційно-орієнтованих соціально-економічних систем» (номер держреєстрації 0122U001212) – авторкою розроблено науково-методичні рекомендації щодо дослідження інвестиційної привабливості підприємств.

Результати участі у зазначених науково-дослідних роботах, отримані особисто автором, відображені у наукових статтях, які наведено у списку публікацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Дисертаційна робота вирізняється глибоким концептуальним та методологічним опрацюванням проблематики управління іноземними

інвестиціями. Авторці вдалося інтегрувати широкий спектр теоретичних джерел з економіки, інвестиційного аналізу, поведінкової економіки та теорії нечітких систем. Такий підхід забезпечив створення авторської класифікації факторів впливу на інвестиційний клімат та інвестиційну привабливість, що має потенціал подальшої апробації в різних соціально-економічних контекстах.

Методологічне підґрунтя дисертації засвідчує високу наукову грамотність здобувачки. У роботі поєднано статистичні методи, економетричне моделювання, кореляційно-регресійний аналіз із сучасними інструментами нечіткої логіки, що дозволяє враховувати як кількісні, так і якісні (у тому числі психологічні) фактори. Такий міждисциплінарний підхід забезпечує обґрунтованість отриманих результатів і їх придатність до практичного застосування.

Особливу увагу в дослідженні приділено розробці власної моделі оцінювання інвестиційного клімату на основі нечіткої логіки. Запропонована модель дозволяє враховувати експертні оцінки факторів, які не мають чіткої кількісної шкали, тим самим забезпечуючи комплексний аналіз інвестиційної привабливості на рівні країни, регіону чи підприємства. Вона є гнучкою, адаптивною та доступною для використання як у державному управлінні, так і в бізнес-середовищі.

Таким чином, наукові положення та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації Шевченко Л. В., є обґрунтованими, інноваційними та релевантними для сучасної економічної ситуації в Україні й відповідають вимогам до досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Шевченко Л. В. дає підстави стверджувати, що вона містить обґрунтовані ознаки наукової новизни, що проявляється у поєднанні концептуально-теоретичних підходів, математичних методів аналізу та практичного інструментарію оцінювання інвестиційного клімату. Новизна дослідження полягає у розробці двофакторної класифікації факторів впливу

на іноземне інвестування та побудові адаптивної моделі оцінювання інвестиційної привабливості з використанням інструментів нечіткої логіки.

Найбільш значущі результати дисертації, що свідчать про її наукову новизну, полягають у такому:

удосконалено:

– класифікацію факторів, які впливають на стан інвестиційного клімату, що на відміну від інших розділяє можливі фактори за ознакою змісту на три групи: економічні, організаційні та психологічні. Також застосована додаткова ознака «вимірювання», яка дозволяє фактори кожної групи розділити на якісні та кількісні, що має значення для дослідження їх впливу за допомогою моделювання. Включення групи психологічних факторів дає можливість використовувати для моделювання показники, що не мають кількісного вимірювання;

– модель нечіткої логіки що над відміну від інших досліджень дозволяє для визначення рівня інвестиційного клімату задіяти не тільки якомога більшу кількість показників, а і враховувати в тому числі так звані якісні показники, що раніше не брали до уваги через неможливість їх кількісного вимірювання;

дістали подальшого розвитку:

– трактування категорії «інвестиції», на відмінну від існуючих, які запропоновано доповнити «ефектом досягнення мети», що буде означати високу чи низьку результативність капіталовкладень при досягненні нематеріальних цілей інвестування;

– класифікація інвестицій, на відмінну від існуючих, доповнено новою класифікацією за ознакою «ефект досягнення мети інвестування» наступними видами: високо ефективні, середньо ефективні, слабо ефективні, нульові (з нульовою ефективністю), неефективні (з від’ємною ефективністю);

– застосування статистичних методів, до дослідження тенденцій іноземного інвестування в Україну, що, на відмінну від існуючих, дозволило оцінити дані за весь період статистичних спостережень з іноземного інвестування в Україну з 1994 по 2023 рік, з урахуванням змін в методиці статистичних спостережень у

2020 році, що дозволяє наскрізно відслідкувати тенденції нестабільності розвитку економіки України, зокрема нестабільність зовнішньоекономічних орієнтирів співробітництва;

– застосування економетричних методів, на відмінну від існуючих, а саме кореляційно-регресійного аналізу до дослідження впливу факторів на процеси прямих іноземних інвестицій в Україну, що на відміну від попередніх досліджень дало можливість визначити вплив деяких соціальних факторів, які раніше не враховувалися при аналізі, що дало можливість показати, що між соціальними факторами та станом інвестиційного клімату в Україні існує достатньо щільний кореляційний зв'язок і вплив цих факторів необхідно враховувати в подальших дослідженнях.

Загалом, положення, представлені в дисертації, засвідчують високий рівень аналітичної обґрунтованості та інноваційності, а запропонована модель може бути використана як у практичному управлінні іноземними інвестиціями, так і в академічних дослідженнях.

Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

Результати дисертаційного дослідження відображено у 22 наукових працях, серед яких 8 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття у закордонних виданнях та 14 тез доповідей за результатами участі у науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій за темою дисертації складає 7,87 ум. др. арк.

Окремі положення та висновки дослідження були апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Необхідність управління німецькими інвестиціями в Україну» (м. Мукачево, 5-7 жовтня 2018 р.), «Проблеми оцінювання інноваційного та інвестиційного ризику» (м. Рівне, 15-16 березня 2019 р.), «Роль регулювання фінансових інновацій у розвитку міжнародного ринку капіталів» (Луцьк, 29 березня 2019 р.), «Проблеми прийняття рішень в економічному регулюванні процесів іноземного інвестування української

економіки» (м. Київ, 16-17 квітня 2020 р.), «Менеджмент іноземних інвестицій на макрорівні» (м. Луцьк, 13 травня 2020 р.), «Уточнення категорії «інвестиції» з метою підвищення ефективності процесу управління» (м. Хмельницький, 8-9 жовтня 2020 р.), «Аналіз математичних моделей прямих іноземних інвестицій» (м. Луцьк, 8 грудня 2020 р.), «Застосування економіко-математичного моделювання для управління процесами іноземного інвестування» (м. Київ, 16-17 квітня 2021 р.), «Використання методів економіко-математичного моделювання у дослідженні інвестиційних процесів» (м. Кропивницький, 16 квітня 2021 р.), «Modeling of investment processes by methods of Regression analysis» (Khmelnytsky, 3-4 december 2021), «Підходи до моделювання управлінських рішень для інвестиційних процесів» (м. Київ, 30 листопада 2022 р.), «Застосування нечіткої логіки в моделі управління прямими іноземними інвестиціями» (м. Хмельницький, 16 грудня 2022), «Методи і моделі дослідження інвестиційних процесів: огляд попередніх досліджень». (м. Київ, 21 квітня 2023 р.), «Податкові пільги як інструмент регулювання іноземних інвестицій в Україні» (м. Луцьк, 24-26 травня 2023 р.).

У переліку наукових праць, опублікованих за темою дисертації, чітко зазначено особистий внесок авторки, зокрема у спільних публікаціях. До захисту представлені результати, що є самостійним науковим доробком Шевченко Л. В., що дає змогу однозначно визначити її індивідуальну роль у формуванні наукових положень, висновків і рекомендацій.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи у якісному плані полягає у глибинному дослідженні понятійно-категоріального апарату з управління іноземним інвестуванням. Значущим внеском у розвиток економічної науки є розробка гнучкої моделі оцінки інвестиційного клімату для прийняття рішень щодо здійснення інвестицій. Її результати можуть бути корисними як для

інвесторів, так і для державних службовців у підвищенні інвестиційної привабливості країни.

Особливий інтерес становить використання моделі нечіткої логіки, яка дає змогу при оцінюванні рівня інвестиційного клімату задіяти не лише максимально можливу кількість кількісних показників, але й інтегрувати до аналізу якісні параметри, що раніше залишалися поза увагою через труднощі їх формалізації та відсутність адекватних методів кількісного вимірювання. Такий підхід забезпечує більш комплексне відображення реальних умов господарювання, підвищує достовірність результатів та сприяє формуванню адаптивних управлінських рішень.

Практична значущість отриманих Шевченко Л. В. результатів полягає в наданні прикладних рекомендацій щодо управління іноземним інвестуванням. Запропонована модель доведена до рівня практичного застосування, що підтверджується використанням її положень ТОВ «ОРТО-ПРО» для оцінки інвестиційної привабливості підприємства та залучення іноземних інвестицій

Також результати дослідження віднайшли своє застосування у вдосконаленні навчально-методичного забезпечення Хмельницького національного університету при викладанні навчальних дисциплін «Економіко-математичні методи та моделі», «Інформаційні системи у професійній діяльності» «Система міжнародних економічних відносин».

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Детальний огляд дисертаційної роботи свідчить про її цілісність, завершеність і наукову самостійність. Дослідження Шевченко Л. В. містить елементи наукової новизни, що мають практичне значення. У роботі чітко сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що забезпечує внутрішню логіку викладу та структурну узгодженість матеріалу.

Дисертація на тему «Моделювання процесів управління іноземними інвестиціями» є результатом самостійної наукової роботи здобувачки, в якій

представлені обґрунтовані теоретичні положення, аналітичні висновки та практичні рекомендації. Робота написана українською мовою, витримана в академічному стилі, послідовно викладена, супроводжується відповідними візуальними матеріалами у вигляді таблиць і рисунків.

Структурно дисертація охоплює вступ, три розділи, висновки, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації викладений на 282 сторінках машинописного тексту. Обсяг основного тексту складає 147 сторінок, у тому числі 23 таблиці, 12 рисунків, список використаних джерел нараховує 243 найменування і викладений на 27 сторінках та 15 додатків, які розміщені на 95 сторінках.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Вивчення змісту дисертації та публікацій за її тематикою Шевченко Л. В., в яких висвітлені основні наукові результати, дає підстави стверджувати, що авторка дотримується принципів та норм академічної доброчесності. У тексті дисертації належним чином оформлено посилання на використані джерела – щодо теоретичних положень, авторських концепцій, статистичних даних та інших запозичених матеріалів. Всі бібліографічні посилання відповідають вимогам чинного законодавства у сфері авторського права, що свідчить про відсутність порушень академічної етики.

Дискусійні положення та зауваження

Відзначаючи вагомий науковий доробок здобувача та позитивно оцінюючи дисертацію в цілому, звертаємо увагу на окремі недоліки та дискусійні положення.

1. У низці фрагментів роботи спостерігається певна термінологічна неточність або взаємозамінність понять, таких як «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний клімат». Доцільно було б чіткіше диференціювати ці категорії у вступі та першому розділі.

2. У роботі недостатньо уваги приділено аналізу впливу сучасних цифрових технологій, які дедалі активніше трансформують механізми міжнародного інвестування. Зокрема, не розкрито роль фінтех-рішень, цифрових платформ для краудінвестування, смарт-контрактів та блокчейн-технологій, які суттєво змінюють підходи до управління інвестиціями, спрощують процедури залучення капіталу та знижують трансакційні витрати. Включення аналізу цих аспектів дозволило б поглибити сучасний вимір теми дослідження та наблизити авторську модель до реалій цифрової економіки, а також підвищити її адаптивність до умов цифровізації інвестиційного середовища.

3. Запропонована у дисертації модель оцінювання інвестиційного клімату на основі нечіткої логіки безперечно має високий науковий потенціал, оскільки дозволяє враховувати як кількісні, так і якісні фактори впливу. Водночас, робота б виграла за представленні розгорнутих прикладів її застосування на практиці – зокрема у реальних кейсах підприємств, галузей або територіальних громад.

4. Хоча авторкою у дисертації проведено детальну систематизацію факторів, що впливають на інвестиційний клімат, у роботі бракує чіткого обґрунтування критеріїв відбору саме тих показників, які були включені до моделі. Залишається не зовсім зрозумілим, чому низка потенційно релевантних факторів не була врахована. У зв'язку з цим виникає потреба у розкритті логіки побудови остаточного набору факторів: чи здійснювався попередній статистичний або експертний відбір, чи було враховано галузеву специфіку, доступність даних, методичні обмеження тощо. Уточнення цього аспекту надало б моделі більшої аналітичної прозорості та посилило б її методологічну обґрунтованість.

5. Хоча модель подано докладно, практичні рекомендації щодо її впровадження в органи державної влади або підприємства залишаються узагальненими й потребують подальшого конкретизування.

Загалом зазначені зауваження та окремі дискусійні положення не знижують теоретичної та практичної цінності результатів дисертаційного дослідження і не впливають на його загальну позитивну оцінку. Навпаки, вони підкреслюють

глибину опрацювання теми, складність досліджуваних процесів та наявність перспектив для подальших наукових пошуків у сфері стратегічного управління іноземними інвестиціями, особливо в умовах нестабільного інституційного середовища.

Загальний висновок щодо відповідності дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертація Шевченко Лілії Вікторівни на тему «Моделювання процесів управління іноземними інвестиціями» є завершеною, цілісною, самостійною та логічно структурованою науковою працею. Вона вирізняється системним підходом, міждисциплінарністю та послідовною реалізацією наукової ідеї, що простежується від формулювання мети до отримання прикладних результатів. Усі положення дисертації взаємопов'язані та спрямовані на розв'язання поставленого наукового завдання.

Робота відповідає вимогам академічної доброчесності, що підтверджується наявністю коректних посилань, належним оформленням джерел та дотриманням етичних принципів у представленні результатів дослідження. Усі публікації здобувачки, пов'язані з темою дисертації, є належним чином апробованими в наукових виданнях та на конференціях.

У дисертації вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає в розробці та обґрунтуванні моделі управління іноземними інвестиціями з урахуванням комплексного впливу економічних, організаційних та психологічних факторів. Запропонований підхід є адаптивним до умов нестабільного інвестиційного середовища та враховує специфіку інвестиційного клімату України, що зумовлює його наукову новизну і практичну значущість.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок про те, що за своїм науковим рівнем, глибиною теоретичних розробок, практичним значенням отриманих результатів, висновків і рекомендацій, структурою, мовою та стилем викладення матеріалу дисертація Шевченко Лілії Вікторівни на тему

«Моделювання процесів управління іноземними інвестиціями», повністю відповідає вимогам спеціальності 051 «Економіка», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами) та Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка – Шевченко Лілія Вікторівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний рецензент:

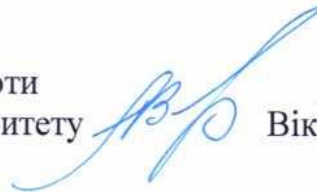
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та адміністрування
Хмельницького національного університету

Наталія ГАВЛОВСЬКА

Підпис засвідчую:

проректор з науково-педагогічної роботи
Хмельницького національного університету

Віктор ЛОПАТОВСЬКИЙ